

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΣΙΓΙΛΛΙΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ «ΒΛΑΧΕΡΑΙΝΑΣ» ΗΛΕΙΑΣ

Στην Ἡλεία ὑπάρχει ἓνα ἀρχαῖο καὶ ὀνομαστὸ μοναστήρι, ἡ Κυρὰ Βλαχέραινα, ὅπως τὴ λένε οἱ ντόπιοι. Πρὶν ἀπαλλοτριωθῆ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν προσφύγων ἢ ἀπέραντη περιουσία του, ποὺ ἀπλωνόταν σ' ὀλόκληρο τὸν Χελωνάτα¹, ἦταν ἓνα πολυάνθρωπο κοινοβιακὸ μοναστήρι, πλούσιο σὲ ποίμνια, ἀγέλες βοδιῶν, ζευγάρια καὶ μελίσσια². Σήμερα, ἀπογυμνωμένο ἀπὸ τὰ πλούτη του καὶ σχεδὸν ἔρημο ἀπὸ μοναχούς, ἀφανίζεται³. Εἶχε ἀξιόλογη βιβλιοθήκη, στὴν ὁποία, παρὰ τὴν ἐγκατάλειψή της⁴, σώζονται μερικὰ ἔντυπα βιβλία προεπαναστατικῆς ἐποχῆς, δυὸ ἢ τρεῖς χειρόγραφοι νομοκάνονες τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ δύο αὐθεντικὰ πατριαρχικὰ σιγίλλια⁵. Τὸ μοναστήρι, ὅπως προαναφέρω, εἶναι παμπάλαιο καὶ θὰ ἔπρεπε τὸ ἀρχεῖο του νὰ ἦταν πολὺ πλούσιο σὲ ἔγγραφα καὶ κώδικες. Καὶ ἀσφαλῶς ἦταν, ἀλλὰ διεσπάρησαν καὶ χάθηκαν κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Πάμπολλα ἔγγραφα καὶ παλαιὰ βιβλία τῆς μονῆς φυγαδεύτηκαν στὴ Ζάκυνθο κατὰ τὴν ἐπιδρομὴ τοῦ Ἰμπραῖμ στὴν Ἡλεία τὸν Νοέμβριο τοῦ 1825⁶ καὶ κατὰ

¹ Ὁ Χελωνάτας εἶναι ἓνα λοφῶδες καὶ κατάφυτο ἀκρωτήρι τῆς Ἡλείας, τὸ δυσμικότερο τῆς Πελοποννήσου. Τὸ ὄνομά του ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Στράβωνα (Γεωγραφικὰ 338).

² Προεπαναστατικὰ ὁ *F. Rouquerville*, *Voyages de la Grèce* V, 371 σμ. 1, ἀνεβάζει τὸ εἰσόδημά του στὰ 3.500 πιάστρα. Τὸ 1900 σύμφωνα μὲ τὰ τότε κατὰ σιχὰ τῆς ἡ μονῆ εἶχε ἐτήσιο εἰσόδημα 20127,40 δραχ. τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

³ Ἦδη ἀριθμεῖ δύο υπερῆλικες ἱερομονάχους, δύο υπερῆλικες μοναχούς καὶ δύο ἱερομονάχους ἀπεσπασμένους σὲ ἑνορίες.

⁴ Εἶναι δυστύχημα ὅτι οἱ ἀξιόλογες βιβλιοθήκες τῆς μονῆς Βλαχέρνης καὶ τῆς μονῆς Σκαφιδιάς τῆς Ἡλείας, καθὼς καὶ τὰ κειμήλιά τους, ἔχουν ἐγκαταλειφθῆ καὶ ἀφανίζονται σιγά - σιγά. Ἄν σώζεται κάτι, τοῦτο ὀφείλεται στὴν φιλότιμη καὶ στοργικὴ προσπάθεια τοῦ ἄλλοτε μητροπολίτου Ἡλείας Ἀντωνίου Πολίτη ποὺ κατέγραψε, ταξινομήσε καὶ μερίμησε γιὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατό διατήρησή τους καὶ διαφύλαξή τους. Σήμερα ἡ κατάσταση εἶναι ἀξιοθρήνητη. Ἰδὲ καὶ σχετικὰ: Δελτίον Χριστ. Ἀρχ. Ἔτ. Α' 97, Β' 44.

⁵ Ἰδιαιτέρα καὶ ἐπίμονα ἀσχολήθηκα μὲ τὴν καταγραφὴ, μερικὴ ἀντιγραφὴ καὶ διερεύνηση τῶν σωζομένων κωδικῶν, χειρογράφων καὶ παλαιῶν ἐντύπων ὄλων τῶν μοναστηριῶν τῆς Ἡλείας. Ἄλλοῦ θὰ δημοσιεύσω εἰδικὰς μελέτες γι' αὐτά.

⁶ Ἀρχεῖον Ρώμα Α' 721, 730, 753, 760 κ.ἀ.

τὴν λεηλασία τῆς, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ χρονικὸ τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἀνεξαρτησία ἡγουμένου τῆς μονῆς Γαβριήλ¹: «Ἐν καιρῷ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τινὲς τῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας Βλαχέρνης αἰχμαλωτισθέντες, τινὲς φυγαδευθέντες εἰς Ζάκυνθον, παρέλαβον ὁμοῦ μετὰ τὰ ἴδια τῶν ἐπιπλα καὶ ἔγγραφα τοῦ μοναστηρίου... Κατὰ τὸ 1828 ἔτος ὁ ὑποφαινόμενος, ἐλθὼν εἰς τὰ ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ τούτου καταγωγίου... Ἦδη ἀνήγγειλεν ἡ γυνὴ τοῦ παραλαβόντος τὰ ἔγγραφα τῶν προαποβιωσάντων πατέρων, ὅτι ἀποθανόντος τοῦ συζύγου τῆς εὐρέθησαν καὶ τὰ ἐπίσημα ταῦτα ἄγνωστα ἔγγραφα, τὰ ὅποια ἐσχάτως ἐνεχείρησεν πρὸς ἡμᾶς...». Πρόκειται γιὰ τὰ σιγίλλια ποῦ ἀποτελοῦν τὸ θέμα τῆς μελέτης μου. Τὰ δύο ἀπ' αὐτὰ (τοῦ Παΐσιου καὶ τοῦ Γρηγορίου) ἀντιγράφει ὁ ἴδιος Γαβριήλ στὴν ἀρχὴ τοῦ κώδικα μετὰ τὴν προσημείωση: «1835 τὴν 8 Ἀπριλίου ἐν τῇ Μονῇ Βλαχέρνης. Ἐνταῦθα καταγράφομεν τὰ πατριαρχικὰ συνοδικὰ συγγίλια τῆς Μονῆς ταύτης». Σήμερα στὸ πρωτότυπο σώζονται μόνον δύο:² τοῦ Διονυσίου, ποῦ φαίνεται νὰ ἄγνοῦν ὁ Γαβριήλ, ἴσως γιὰτὶ βρέθηκε μεταγενέστερα, ἄγνωστο ποῦ, καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε'. Τὸ πρωτότυπο τοῦ Παΐσιου δὲν ὑπάρχει. Παραθέτω πρῶτα τὰ σιγίλλια μετὰ τὴ χρονολογικὴ σειρά, καὶ ἀμέσως μετὰ τὸ κείμενο ἀναπτύσσω τὰ καθέκαστα³.

Α ΣΙΓΙΛΛΙΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ (1677)

1.

Διονύσιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἐν τῷ σιγίλλῳ ἔστιν ἡ συντηροῦντι σεβάσμια μοναστήρια καὶ θεῖα καταγωγή ὁ μακαρισμὸς ἔπεται, καὶ τὸ μνημόσυνον διηνεκές. Ἐν τούτοις γὰρ οἱ προαιρούμενοι² μονάσαι, τὰς [εὐ]χὰς αὐτῶν Θεοῦ

¹ Ντίνου Ψυχογιού, Ὁ Κώδικας τῆς Παναγίας τῆς Λεχαινίτισσας, 1950, σελ. 20. Γιὰ τὸν Γαβριήλ βλ. Μητροπολίτου Ἡλείας Ἀντωνίου, Ἡ Ἐπισκοπὴ Κερνίκης... καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Γερμανοῦ Γαβριήλ ὁ Σίφνιος, Θεολογία 11 (1933). Τὸ χρονικὸ εἶναι καταχωρημένο στὴν ἀρχὴ κτητορικῶ κώδικα τῆς μονῆς μετὰ χρονολογία 14 Φεβρουαρίου 1835 καὶ εἶναι ἀπόσπασμα ἀναφορᾶς τοῦ στὴν Βασιλικὴ Νομαρχία Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος.

² Τὰ σωζόμενα διαφυλάσσονται σὲ κυλινδρικό γιὰ τὸ καθένα παφιλένιο κουτί, τυλιγμένα σὲν εἰλητάρια σὲ κοντό, μετὰ φροντίδες τοῦ προμνησθέντος μητροπολίτου Ἀντωνίου.

³ Μετὰ ἀγκύλες δηλώνονται ὅπως οἱ μικρὲς προέρχονται ἀπὸ σκῶρο, οἱ μεγαλύτερες (ποῦ ἔχουν ἔκταση ἀρκετῶν ἑκατοστῶν σὲ ὕψος καὶ πλάτος) προφανῶς ἀπὸ ποντικούς. Ὁ ἀριθμὸς μέσα στίς ἀγκύλες, ὅπου ἡ συμπλήρωση δὲν εἶναι εὐκόλη, δηλώνει τὸ πλάτος τῆς ὀπῆς σὲ χιλιοστά.

διὰ πράξεως καὶ θεωρίας προσφέρουσι καὶ φωτειδεῖς αὐτὰς ἀπεργάζονται, παντοίας φροντίδος καὶ βιοτικῶν θορύβων ἀπῆλλαγ⁸μένοι εἰς γαλ[η]νιαίαν ζωὴν διατελοῦσιν, ὡς ἐν εὐδίοις τοῖσιν λειμῶσιν περιφνλατιτόμενοι τοῖς θείοις μοναστηρίοις, μόνη τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες καὶ Θ(ε)ῶ ἄσπυρο⁴μιλοῦντες ἕως οὗ τοῖς ἐν[ουρα]νίοις ἐκδημήσωσι καὶ εἰς τὴν ἐκεῖθεν καταστήσωσι βασιλείαν. Καὶ οὐ μόνον ὑπάρχει ἀναγκαῖον τὸ ἀσφαλὲς τοῖς ⁵θείοις καταγωγίοις ὄλικοις [τε] λίθοις καὶ ξύλοις καὶ ἄλλοις χρεῖωδεσιν ἀνακίττεισθαι, ἀλλὰ καὶ δὴ διὰ γραμμάτων πατρι(αρχι)κῶν ἐλευθερωτηρίων βοηθεῖν καὶ διατηρεῖν. ⁶Τούτου γὰρ τὸν τρόπον ἅπας εὐαγῆς οἶκος καὶ δεδοξαμένον σκήνωμα Θ(ε)οῦ παρὰ τῶν ἀγαπησάντων τὸν καὶ κόποις καὶ ἐξόδοις ἐξεργασμένον σωτηρίας ⁷καὶ διεξάγει ὅλως μὴ διανοχλούμενον ταῖς προϊούσαις τοῦ καιροῦ ἐπεκτάσει καὶ κακώσει. Προνόμιον τοίνυν καὶ προτέρημα ὁ οἰκουμενικὸς οὗτος θρόνος ἀνεκαθεν ⁸κέκτηται, τὸ ἐπιβραβεύειν δηλονότι κατ' ἐξουσίαν καὶ ἐπ' ἀδεία ἐλευθεριώτατα τοῖς καταπονουμένοις μοναστηρίοις, καὶ ἐπιβεβαιεῖν καὶ κρατύνειν τὰ τῶν πάλαι ἀοιδίμων ⁹Π(ατ)ριαρχῶν γράμματα, [ἀ]παρασαλεύτως καὶ ἀμεταπτώτως διὰ παντός, κατὰ τὸν ὁρθὸν οἶ ἔχοντες λόγον. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς ἐπισκοπ¹⁰πῆς τῆς Ὁλένης ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Γλαρέντζα, μεταξὺ τοῦ Χλεμούτζη καὶ τοῦ Γαστιουνίου, εὕρισκεται σεβάσμιον μοναστήριον εἰς τὸ ὄνομα τιμῶμενον τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς κυρίας ¹¹τῶ π(ατ)ριαρχικῶ ὀνόματι τιμωμένῳ, ἦτοι σι(αν)ροπήγιον τυγχάνον γράμμασιν συνοδικοῖς π(ατ)ριαρχικοῖς τῶν πρὸ ἡμῶν ἀοιδίμων Π(ατ)ριαρχῶν ἐν ᾧ σχολάζουσι μοναχοὶ τινες προσευχαῖς καὶ νηστείαις προ¹²σεύχονται, ἀποταξάμενοι τῶ κόσμῳ καὶ πρὸς τὸν μονήρη βίον ἀνατρέχοντες, τιμιμημένως καὶ εὐαγῶς διάγοντες, καὶ κοινοβιακῶς ζῶντες ¹³καὶ ¹⁴τῆς ἡδὴ δὲ ¹⁵τούτου καὶ βασιλικῶ μοναστηρίου, εἰς ἐνδειξιν δυνάμεως καταστήσαντος καὶ καταπονουμένου ¹⁶[¹⁷]δεομέ [¹⁸] συμπλήρωσιν τῶν ἐνασκουμένων αὐτῶ θεοσεβῶν ἀνδρῶν, ὅπως μὴ ἐνοχλοῦντο ὑπὸ τινῶν καὶ ἀμοιροῦν ¹⁹τοῦ φροντί[²⁰]αιον γίγνοιτο τὸ σέ[²¹]ο μοναστήριον οὐτε ἀνατροπᾶς. Ἡ μειριότης ἡμῶν ἅτε τῆς περιωπῆς τοῦ οἰκουμενικ²²οῦ ἐντετυχηκυῖα, χρέος ²³ἔχει συνιστᾶν τὰ σοσιάσεως δεόμενα ὁση δυνάμει, ὡς λόγον ὑπέξουσα περὶ πάντων τῶν ἐμπεισιευμένων αὐτῇ θεόθεν, ἀπεφήνατο διὰ γράμματος ἡμε²⁴τέρου π(ατ)ριαρχικῶ σιγιλλιώδους σοσιῆσαι τὸ εὐαγῆς τοῦτο μοναστήριον καὶ βεβαιῶσαι. Τούτου χάριν καὶ γράφουσα ἐν ἀγίῳ ἀποφαινεται π(νεύμα)τι, μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν ἱερωτάτων ²⁵ἀρχιερέων καὶ ὑπεριμένων τῶν ἐν ἀγίῳ π(νεύμα)τι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τοῦ διαλειφθέντος τούτου σεβασμίου μοναστηρίου, τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρ²⁶χίαν τῆς ἐπισκοπῆς Ὁλέ[νης] ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Γλαρέν-

τζα, μεταξὺ τοῦ Χλουμούτζη καὶ τοῦ Γαστουνίου ὄντιος καὶ λεγομένου π(αι)ριαρχικοῦ καὶ βασιλικοῦ μοναστηρίου καὶ ⁹⁰ τοῖς πατριαρχικοῖς προνομίοις σεμννομένον, ὡς τὰ παλαιγενῆ τῶν ἀοιδίμων Π(αι)ριαρχῶν γράμματα διαλαμβάνουσιν, ἕως οὗ ὁ ἥλιος τὸν ἴδιον διατρέχει ⁹¹ κύκλον, οἱ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι θεῖοι πατ(έ)ρες ὡς ποτε ἐξ ἀρχῆς εἰθίσται ζῆν κοινοβιακῶς, καθὰ καὶ ἕτερα μοναστήρια καὶ μηδὲν ἴδιον ἔχειν, καὶ φροντίζειν τῆς ⁹² συμπνοίας καὶ ὁμονοίας ἀλλήλων, ὑποτασσόμενοι οἱ λοιποὶ πάντες τῷ προεσιῶτι αὐτῶν, ἵνα φυλάττιτο τάξις, καὶ μηδὲν πράττειν ἄνευ γνώμης καὶ εἰδήσεως ⁹³ ὡς ἐκείνου ἐπὶ ⁹⁴ τοῦ βίου, τοῦ προεσιῶτος πάλιν ἐκλέγεσθαι ἀπὸ τούτων, τὸν ἐπισημώτερον κατ' ἀρετὴν καὶ ἀποκαθίστασθαι προεσιῶτα, καὶ διοικεῖσθαι μετ' ⁹⁵ ἀλλήλων ⁹⁶ καὶ φιλονικίαις, ὡσαύτως καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν, ὅσα εἰσήμενον φέροντες κινητὰ καὶ ἀκίνητα ἔστωσαν ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα μετὰ ⁹⁷ θάνατον [ἐκ]είνων, ὡς ἅπαντα προσηλωθέντα καὶ ἀφοσιωθέντα τῷ σι(αυ)ροπηγίῳ τούτῳ, παρὰ παντὸς προσώπου συγγενικοῦ τούτων, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντες τῶν πατ(έ)ρ(ω)ν ⁹⁸ ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, ἄρχοντος ἢ ἀρχομένου [αἰ]τεῖν παρ' αὐτῶν καὶ ἐνοχλεῖν αὐτοὺς ἢ ἀποστερεῖν τι καὶ ἀφαρπάξαι ἢ κατεπεμβαίνειν τοῦ σι(αυρο)πηγίου τούτου τοῦ ἡδῆ ⁹⁹ ἀρχιερ[ῶ] καὶ τῶν μετέπειτα ¹⁰⁰ παρ' αὐτῶν τι πολὺ, ἢ ὀλίγον ¹⁰¹ ὡς πάντῃ ἐλευθέρου ὄντιος καὶ ἀουδοῦτος καὶ ἀκαταπαίητος καὶ ἀκαταζ[ῆ] ¹⁰² παντὸς προσώπου πο[ῦ]ένου πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστο)ῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὑποταγῆς χάριν καὶ εὐπειθείας ἀνά ἐν χρυσοῦν φλωρίον ¹⁰³ κα[ὶ] ¹⁰⁴ μνη]μονεύοντος μόνου ¹⁰⁵ [πατ]ριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ μηδενὸς ἄλλου, ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελειαῖς, ὅτε δὲ χρεῖα γένηται χειρο ¹⁰⁶ τ[ῶ]σθαι ὄντινα τῶν ἀ[ῶ]σιοχωρῶν θελήσουν. Ὅσοις δὲ τὰ ἐναντία φρονεῖ καὶ ἀνατροπὴν τινα τούτων προξενεῖ, ὁ τοιοῦτος ὅλως ἂν ¹⁰⁷ εἶν ¹⁰⁸ ὡμμένος ἀξ[ῆ] ¹⁰⁹ νος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ ἔξω τῆς τοῦ Χ(ριστο)ῦ ἐκκλησίας, πρὸς τῆ στερήσει τοῦ οὗ κέκτηται ἀξί ¹¹⁰ ὡμ[ατος] ¹¹¹ ὅθεν εἰς βεβαίωσιν ἐδόθη καὶ τὸ παρὸν ἐν μεμβράναις γράμμα τῷ σεβασμίῳ αὐτῷ σι(αυρο)πηγίῳ. ,αχοζ' ἐν μηνὶ μαῖω γ' ἐπινεμήσεως.

[Διονύσιος ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος] Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Ὁ Θεσσαλονίκης Φώτιος (;) † Ὁ Ζαγκλιβερίου Ἀνθίμος

† Ὁ Πραστοῦ Δημήτριος † Ὁ Τραπεζοῦντος Ἀλέξιος

† Ὁ Σμύρνης Ἰωάννης

Τὸ σιγίλλιο τοῦτο, πού ἀπολύθηκε στίς 3 Μαΐου 1677, διατηρεῖται σὲ καλὴ κάπως κατάσταση. Ἡ περγαμνὴ διάτρητη σὲ πλεῖστα σημεῖα ὕψος 0,612 μ. (μαζὶ μὲ τὰ 0,100 τῆς γλωσσίδος) καὶ 0,514

πλάτος. Σώζεται ἡ μολύβδινη βούλλα, πού κρέμεται ἀπὸ πέντε τρύπες, μὲ ἑνδεκάκλωστη γαλαζωπὴ μετὰξινη μήρινθο καὶ ἔχει διάμετρο 0,045 καὶ πάχος 0,009. Τὸ κείμενο γραμμένο μὲ καστανόμαυρο μελάνι σὲ 32 στίχους (χωρὶς νὰ συνοπολογίζεταὶ ἡ μονοκονδυλιά τοῦ ἐπιτίτλου καὶ οἱ ὑπογραφές) καταλαμβάνει στὴν περγαμινὴ ὕψος 0,342 μ. καὶ πλάτος 0,410. Πλὴν τῶν κενῶν πού ἀναφέραμε, δυὸ ἢ τρεῖς λέξεις ἔχουν καταστῆ ἐξίτηλες ἀπὸ τριβὴ ἢ ἀπὸ ὑγρασία. Τὸ ἀρχικὸ γράμμα τοῦ κειμένου εἶναι ἓνα κεφαλαϊῶδες εὐμέγεθες Π (0,080 × 0,030) διακοσμημένο μὲ φύλλα καὶ ἀνθέμια.

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὰ συμπραζόμενα, μετὰ τὸν ἀρχαιοπρεπῆ πρόλογο (στ. 1-9), πού προτρέπει ἰδίως τοὺς ἱερωμένους νὰ σέβωνται καὶ νὰ ἐνδιαφέρωνται γιὰ τὴν προκοπὴ τῶν μοναστηρίων, σκοπὸς τοῦ σιγιλλίου εἶναι νὰ ἀνασυστήσῃ καὶ ἀναδιοργανώσῃ τὸ μισοεγκαταλειμμένο μοναστήρι τῆς Βλαχέρνας (στ. 10-15)¹. Ὁ καθορισμὸς τῆς γεωγραφικῆς τοῦ θέσης εἶναι ἀπόλυτα ἀκριβής: εἰς τὴν ἐπαρχία τῆς ἐπισκοπῆς Ὡλένης, στὴν τοποθεσία Γλαρέντζα, μετὰ τοῦ Χλουμούτζη καὶ τοῦ Γαστουρίου. Ἡ τότε ἐπαρχία ἐπισκοπῆς Ὡλένης συμπίπτει μὲ τὴν σημερινὴ τῆς Ἡλείας, ἢ δὲ Ὡλενα εἶναι μεσαιωνικὸ πόλισμα τῆς Ἡλείας καὶ τοποθετεῖται στὴν τοποθεσία «Ἐπισκοπὴ» τῆς κοινότητος Ὡλένης τῆς Ἡλείας. Ἡ Ἐπισκοπὴ Ὡλένης, ἢ Βολαίνης ὅπως ἀρχικὰ λεγόταν, εἶναι πανάρχαιη καὶ μνημονεύεται ἀπὸ τὸ ἔτος 606². Ἀρχικὰ ὑπαγόταν στὸν Μητροπολίτη Κορίνθου³, μετὰ δὲ τὸ 810 τουλάχιστον στὸν Μητροπολίτη Παλαιῶν Πατρῶν⁴, ἕως τὸ 1832, ὁπότε συναπετέλεσε τὴ Μητρόπολη Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος. Τὸ 1922 ἀπετέλεσε χωριστὴ μητρόπολη μὲ τὴν ἐπωνυμία «Ἡλείας καὶ Ὡλένης»⁵. Ἡ ἐπαρχία Ὡλένης, προφανῶς ἔτσι λεγομένη κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, λεγόταν τὴν ἐποχὴ πού γράφτηκε τὸ σιγίλλιο καὶ Γαστουρίου⁶, ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη πολίχνη πού ἦταν καὶ ἔδρα τοῦ τότε ἐπισκό-

¹ Πῶς τὸ μοναστήρι ἦταν τότε μισοεγκαταλειμμένο μαρτυροῦν οἱ φράσεις τοῦ στ. 15: «Εἰς ἐνδειξιν δυνάμεως καταστήσαντος καὶ καταπονουμένου...εσομ...», πού δηλώνουν ὅτι εἶχε ἀμεση ἀνάγκη ἀπὸ τὴ συμπαράσταση τῆς Ἐκκλησίας—τοὺς ἀφορισμοὺς ἐνὸς πατριαρχικοῦ σιγιλλίου—γιὰ νὰ ἀναχαιτισθῇ ἡ διάλυσή του εἴτε ἀπὸ ἀσύδοτους μοναχοὺς εἴτε ἀπὸ λαϊκοὺς.

² Βλ. Κ. Ἡλιοπούλου, Τοπωνυμικὸν τῆς Ἡλείας, Ἀθηνᾶ 52 (1940) 162.

³ Δ. Ζακυθηνῶ, Οἱ Σλαῦοι ἐν Ἑλλάδι, Ἀθ. 1945, σελ. 45.

⁴ Στίλπ. Π. Κυριακίδου, Οἱ Σλαῦοι ἐν Πελοποννήσῳ, Θεσσαλονίκη 1947, σελ. 73, ὅσοσ. 3.

⁵ Περισσότερες πληροφορίες: Κ. Ἡλιοπούλου, ἔ.ἀ. καὶ Μητροπολίτου Ἡλείας Ἀντωνίου, Ἡ Ἐπισκοπὴ Ἡλείας διὰ τῶν αἰῶνων, Θεολογία 6 (1928) 18.

⁶ Μελετίου Γεωγραφία ἀρχαία καὶ νέα, 1728, σελ. 363. Ἡ Γαστούνη εἶναι κτίσμα τῶν Φράγκων. Βλ. Κ. Ἡλιοπούλου, ἔ.ἀ. σελ. 170.

που Ὡλένης, ὅπως μαρτυρεῖται σὲ ἐπιγραφή τοῦ 1702 σωζομένη στὴν ἐκεῖ βυζαντινὴ ἐκκλησία τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος «Παναγία ἡ Καθολικὴ»¹.

Ἡ φράση «τοποθεσία Γλαρέντζα» στοὺς στ. 10 καὶ 19 μᾶς δείχνει τὴν ἐρήμωση τῆς ἄλλοτε πολυάνθρωπης, πλούσιας καὶ περιώνυμης ἀπὸ τὴν Μεσόγειο φραγκικῆς Γλαρέντζας, ποὺ χτίστηκε ἐπάνω στὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Ἡλειακῆς Κυλλήνης² καὶ ποὺ τὰ σημερινὰ της ἐρείπια³ δείχνουν τὴν πανίσχυρη δχύρωσή της καὶ τὰ ἐκτεταμένα της νεώρια, τὰ δὲ παντοειδῆ ἐκεῖ εὐρήματα καὶ ὄστρακα τὸν πλοῦτο καὶ τὴ μεγαλοπρέπειά της. Τέλος τὸ Χλουμούτζι εἶναι τὸ περίφημο γιὰ τὴν δχυρότητα καὶ πολυτέλειά του φραγκικὸ κάστρο, γνωστὸ μὲ τὰ ὀνόματα ἀρχικὰ Clermont κατόπιν Chateau Tournois καὶ ἰταλιστὶ Castel Tornese. Χτίστηκε ἀπὸ τὸν Γοδεφρείδο Β΄ τὸν Βιλλαρδουῖνο, πρίγκιπα τῆς φραγκικῆς ἡγεμονίας τοῦ Μοριᾶ τὸ 1219-1223⁴. Τὰ σήμερα σωζόμενα ἐρείπια δικαιολογοῦν τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ ἱδρυτοῦ του. Τὸ 1428 παραχωρήθηκε μαζί μὲ ἄλλα κάστρα τῆς Ἡλείας ἀπὸ τὸν Κάρολο Τόκκο, αὐθέντη τῆς Κεφαλονιάς, ὡς προίκα στὸν Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο⁵.

Στὸν στ. 13 τὸ μοναστήρι ἀποκαλεῖται καὶ βασιλικόν. Τοῦτο εἶναι μὰ πολύτιμη καὶ αὐθεντικὴ μαρτυρία τῆς προϊστορίας τοῦ μοναστηριοῦ διαβεβαιουμένη «γράμμασιν συνοδικοῖς πατριαρχικοῖς τῶν πρὸ ἡμῶν αἰοιδίμων Πατριαρχῶν». Δυστυχῶς οἱ λιγοστοὶ μοναχοὶ του, ποὺ ἀσφαλῶς ἐπεζήτησαν τὴν ἀνασύσταση τοῦ κοινοβίου, δὲν παρουσίασαν προγενέστερο σιγίλλιο, ὁπότε θὰ γινόταν ρητὴ ἡ μνεία του, ἀλλὰ ἐπικαλέστηκαν τὴν ὑπαρξὴ πολλῶν προγενεστέρων, ποὺ ἀσφαλῶς ἀνευρέθησαν τότε στὰ Πατριαρχεῖα καὶ ποὺ ἀόριστα γίνεται ἐδῶ μνεία τους. Τὸ μοναστήρι λοιπὸν ἦταν πατριαρχικὸ σταυροπήγιο χτισμένο μὲ βασιλικὴ χορηγία. Πότε ὅμως καὶ τίνος βασιλέως; Τοῦτο βέβαια ἐλλείπει

¹ Γ. Παπανδρέου, Ἡ Ἡλεία διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, 1924, σελ. 199. Στὰ ἐγκυκλ. λεξικά Πυρσοῦ καὶ Ἡλίου (στὸ λήμμα Γαστούνη) ἡ ἐπιγραφή χρονολογεῖται ἐσφαλμένα 1092 ἀντὶ τοῦ ὁρθοῦ 1702 (αψβ').

² Ντίν. Ψυχογιού, Ἡ ἀρχαία Κυλλήνη, Ἡλειακά 7 (1955) 104.

³ Φωτογραφία βλ. Μίλλερ - Λάμπρου, Ἡ Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι, Α' 209. Πηγές καὶ μελέτες περὶ αὐτῆς: Κ. Ἡλιοπούλου, ἔ.α., 191. Γ. Παπανδρέου, σελ. 168. Τοῦ αὐτοῦ, Περὶ ἀρχαίας Κυλλήνης, Γλαρέντζης... (1893) Σπ. Λάμπρου, πολλαχοῦ. Κ. Σάθα, Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, πολλαχοῦ. Ν. Ἑλληνομνημῶν, πολλαχοῦ.

⁴ Χρονικὸν τοῦ Μορέως, ἐκδ. Π. Καλονάρου, στ. 2652. Γ. Παπανδρέου, ἔ.α. σημ. 11. Κ. Ἡλιοπούλου, σελ. 160. Φωτογραφία τῶν σημερινῶν ἐρειπίων βλ. Χρονικὸν Μορέως Καλονάρου σελ. 112. Μίλλερ - Λάμπρου, Ἡ Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι Α' 128, 258, 363, Β' 80, 88. Ν. Ἑλληνομνημῶν 8 (1911) 63.

⁵ Ντίν. Ψυχογιού, Ἡ Ἡλεία τοῦ ΙΕ΄ αἰῶνος, Ἡλειακά 6 (1953) 81.

ρητῆς μαρτυρίας εἶναι ἀδύνατο νὰ δρισηθῆ. Μόνον εἰκασίες καὶ συσχετίσεις μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ συμπεράνω μὲ πιθανότητες ὅτι ἀφοῦ ἡ ἐκκλησία τῆς Μονῆς ἀνάγεται στὸν ΙΒ' αἰῶνα¹ καὶ ἀφοῦ στὴν κόγχη τοῦ ἱεροῦ τῆς εἶναι ἐντοιχισμένα μαρμαρίνα δομικὰ δάνεια ἀπὸ παλαιοχριστιανικὸ ναὸ², θὰ πρέπη νὰ χρονολογηθῆ πολὺ προγενέστερα, ἴσως τὸν Ι' ἢ καὶ τὸν Θ' ἀκόμη αἰῶνα.

Γιὰ τὴν πρώιμη αὐτὴ χρονολόγηση μαρτυροῦν καὶ τ' ἀκόλουθα: Εἶναι γνωστὸ πὼς αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἡ Ἡλεία εὐημεροῦσε ἀπὸ τὴν μεταξοτροφία, καὶ ἦταν ἕνας ἀπέραντος μορεώνας, ὥστε νὰ δοθῆ ἡ τὴν περιοχὴ τότε καὶ τὸ ὄνομα Μορέας, ποῦ ἀπλώθηκε ὕστερα σὲ ἕλη τὴν Πελοπόννησο³. Ἀπὸ τὸ ἀφθονο χρυσίο ποῦ μὲ τὴν φορολογία τῆς μετάξης εἰσέπραττε τὸ Βασιλικὸ Ταμεῖο⁴ ἴσως νὰ ἐχτίστηκαν ὅλοι οἱ περικαλλεῖς καὶ συγχρόνου τεχνοτροπίας βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Ἡλείας, ἀφιερωμένοι ὅλοι στὴν Παναγία: Βλαχέρνα Γλαρέντζας, Παλιοπαναγιά Μανολάδας, Καθολικὴ Γαστούνης καὶ Φραγκαβίλλα Ἀμαλιάδας⁵. Μὲ τὰ μεταξοτροφία τῆς Ἡλείας δὲν εἶναι ἀσχετὴ καὶ ἡ τοπωνυμία Ἀνδραβίδα⁶, καθὼς καὶ τὰ ἀμύθητα πλούτη τῆς Δανιηλίδος τῆς Πάτρας⁷. Ὅσο τουλάχιστο γνωρίζω, τοῦτο τὸ σιγίλλιο εἶναι ἡ πρώτη γραπτὴ μαρτυρία γιὰ τὴν Βλαχέρνα τῆς Ἡλείας.

Τὰ κενὰ τοῦ στ. 13 πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη μου, νὰ συμπληρωθοῦν: «καὶ [ἄλλοτε εὐημεροῦν]τες, ἤδη δὲ [ἐρημωθέντος τοῦ σταυροπηγιακοῦ] τούτου καὶ βασιλικοῦ μοναστηρίου...», γιὰ τὴν ἐρήμωσίν του εἶναι βεβαία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, τὴν τόσο ἀνώμαλη στὴν Πελοπόννησο

¹ Ἀν. Ὁρλάνδου, Αἱ Βλαχέρναι τῆς Ἡλείας. Ἀρχ. Ἐφημ. 1923, 5-35. Παραθέτω τὴ σχετικὴ περικοπὴ: «Ἀποτελεῖ διὰ τῆς ἐνότητος ἣν δεῖκνυει ἐν τῇ ἐμφανίσει του (ὁ ναὸς) ἕν ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ χαρακτηριστικωτέρων παραδειγμάτων συγκερασμοῦ ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς τέχνης, εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἡ ἔκφασις ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς συγχωνεύσεως τῶν φραγκικῶν πρὸς τοὺς γηγενεῖς ναοὺς. Τὰ δύο τμήματα ἀνατολικὸν καὶ δυτικὸν (τοῦ ναοῦ) δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον. Προκύπτει χρονολογία κατασκευῆς τοῦ ἀρχικοῦ ναοῦ τὸ τέλος τοῦ 12ου ἢ μᾶλλον ἀρχαί τοῦ 13ου μ.Χ. αἰῶνος. Τοῦτον μεταλλάξαντες συνέχισαν βραδύτερον οἱ κατακτηταὶ Φράγκοι...».

² Ἀν. Ὁρλάνδου, ἔ. ἀ.

³ Κ. Ἀμάντιου, Ἱστορία Βυζ. Κράτους Α' 249. Π. Καλονάρου, Χρονικὸν Μορέως σελ. 61, σημ. στ. 1447.

⁴ Κ. Ἀμάντιου, ἔ. ἀ. σελ. 66, 68 καὶ κυρίως 265. Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστ. Ἑλλ. Ἔθους Γ' (1886), 74.

⁵ Ἀν. Ὁρλάνδου, Ἀρχεῖον Βυζαντινῶν Μνημείων τῆς Ἑλλάδος. Γ'. Παπανδρέου, ἔ. ἀ. σελ. 186 κέ.

⁶ Ντίν. Ψυχογιῶ, Τὸ Τοπωνύμιον Ἀνδραβίδα, Ἡλειακὰ 2 (1952) 26.

⁷ Στ. Θωμοπούλου, Ἱστορία τῶν Πατρῶν, Ἀθ. 1950, σελ. 271.

και από εξεγέρσεις κατά του δυνάστου και από τους αλληπάλληλους πολέμους μεταξύ Φράγκων (Ένετών) και Τούρκων, και ιδίως από την θρηιάζουσα τότε πειρατεία των Άλγερινών με τον περιβόητο κουρσάρο Ούλουτζ Άλη¹. Το ίδιο έγινε και στην Έπανάσταση του 1821. Το μοναστήρι έρημώθηκε, λεηλατήθηκε, τὰ άρχεία και τὰ κειμήλιά του φυγαδεύτηκαν και σκορπίστηκαν στην Ζάκυνθο και ποιός ξέρει πού άλλου, ώστε όταν ήρθε σ' αυτό ο πιό πάνω μνημονευόμενος Γαβριήλ το 1828, όπως σημειώνει ο ίδιος στον κώδικα, δέν βρήκε παρά γυμνούς τοίχους και έναν γέρο καλόγερο, ένω πρό αυτόσ ήταν πλούσιος².

Άλλά και ή προσωνομία «Βλαχέρνα» φανερώνει πιθανώς τις σχέσεις του μοναστηρίου με το έερο Παλάτι και ίσως την άρχική της εξάρτηση από την όμώνυμη όνομαστή βασιλική μονή Βλαχερνών της Κωνσταντινούπολης. Είναι γνωστό ότι ή μονή Βλαχερνών της Πόλης είχε προσόδους από κτήματα σκόρπια σε πολλά μέρη της Αυτόκρατορίας και τὰ μεταξωτά πού συνάθροιζε κάθε χρόνο από εισφορές των μετοχιών της ήσαν άναρίθμητα³. Έπειδή δέ ή Ήλεία ήταν χώρα μεταξοπαραγωγός και πλουσία έπαρχία, δέν άποκλείεται μέρος της να είχε προσηλωθή στην Ιστορική Μονή της Πόλης. Στα κτήματα αυτά ιδρύθηκε κατόπιν ως Μετόχι της το «σταυροπηγιακόν βασιλικόν μοναστήριον» πού μάς άπασχολεί, και φυσικά πήρε το όνομά της και έγινε κατά την Φραγκοκρατία ανεξάρτητη μονή, γιατί τον ΙΔ' αιώνα την βρισκομε να άνήκη στο Τάγμα των Φρεμενουρίων (Frères Mineurs)⁴.

¹ Πρόχειρα αναφέρω την γενική εξέγερση μετά την ναυμαχία της Ναυπάκτου (Λεπάντο, 1571), την άπόπειρα Έπποτών Μάλτας κατά του τουρκοκρατουμένου Χλεμουτσιού (1620), την άνταρσία των Άλβανών της Πελοποννήσου (1647) και τέλος την έπανάσταση των Μανιατών (1659-1667) πού εξέηψε στο έπακρο την μανία των Τούρκων κατά των Πελοποννησίων. Βλ. Κ. Ν. Σάθα, Τουρκοκρατούμενη Έλλάς σελ. 166, 222, 300-309.

² Κατά πρακτικό του 1811 όπογεγραμμένο από τον Π. Πατρών Γερμανό, καταχωρημένο στον κτητορικό κώδικα της μονής, κινητά είχε: πρόβατα-γίδια 776, ζευγάρια βόδια 4, άλογα άγρια κεφάλια 13, ήμερα 4, γελάδια κεφάλια 40, μελίτσια 50, γουρούνια 20, γουροδνες γέννας 17 κ.ά.

³ Α. Vasiliev, Ιστορία της Βυζ. Αυτόκρατορίας (έκδοση Μπεργκαδής 1954), 619. Έγκυκλ. Πυρσού στη λ. Βλαχέρναι.

⁴ Άν. Όρλάνδου, έ.ά. Άλλες συμπληρωματικές πηγές για την Βλαχέρναια της Ήλείας: Buchon, La Grèce Continentale et la Morée (1843). Δελτίον Χρ. Άρχ. Έταιρ. Α, 97, Β, 44. Α. Struck, Mistra, Wien und Leipzig 1910, 24. L'École Grecque dans l'architecture Byzantine, Paris 1916. Ν. Έλληνομν. 13 (1916) 481.

Β ΣΙΓΙΛΛΙΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ (1741)

**Παΐσιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

Ἡ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία, καὶ εἰς ὄλους ἀπλῶς
τοὺς ἀδυνάτους καὶ χρειαζομένους, κατ' ἐξοχὴν δὲ μάλιστα ἐν ταῖς ἀγίαις
τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις καὶ εἰς τὰς ἱερὰς κατοικίας καὶ μοναστήρια ὅπου
καὶ ἂν εἶναι, ἐγνώρισεν εὐλογον νὰ δίδῃ χεῖρα βοηθείας καὶ ὡσὸν κοινὴ
μητέρα ὅπου εἶναι καὶ προστάτις καὶ διαφεντευτὴς ὁλονῶν τῶν ἀγίων
ἐκκλησιῶν, δὲν ἀρνείται νὰ βοηθῇ μὲ συμπάθειαν καὶ εὐσπλαχνίαν, εἰς
ὅλας ἐκείνας ὅπου χρειάζονται οὐστάσιν καὶ βοήθειαν. Καὶ τὰ μοναστή-
ρια ὅπου καθ' αὐτὰ εἶναι ἀδύνατα εἰς τὸ νὰ αὐξηθοῦν καὶ ὅπου χρειάζ-
ονται κυβέρονσιν ἀπὸ ἄλλα μεγαλύτερα μοναστήρια, διὰ νὰ εἶναι δια-
φεντευμένα καὶ νὰ ἔχουν τὴν σιτερότητα, τὰ ἀνταμώνει εἰς τὴν κυθο-
λικὴν προστάσιν καὶ δύναμιν καὶ τὰ συναριθμεῖ μὲ τὰ μεγαλύτερα καὶ
μὲ τοιοῦτον τρόπον χαρίζει διὰ πάντα εἰς αὐτὰ τὴν ἀσφάλειαν καὶ βαρύν-
τητα [;] τῆς ὑπαρχούσης διαφεντεύσεως καὶ δυνάμεως, διότι ἔχει βοή-
θειαν διὰ πράγματα ὅπου εἶναι ἐνταγμένα εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐκο-
σμίαν, διαφόρως αὐτὰ κυβερνᾷ, καθὼς ἀπαιτοῦσι τοῦ καιροῦ τὰ ἐμπό-
δια. Διὰ ταύτην τὴν ἀφορμὴν καὶ εἰς τοὺς ἱεροὺς νυμφοστόλους τῆς
ἐκκλησίας κοσμήτορας [...] διὰ φροντίδος ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας καὶ
βοηθείας, εἰς τὰ μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας διὰ νὰ ἐξασφαλίζονται καὶ
κρατύνονται [;] αὐτὰ καθόσον ἐδύνατο, ποτὲ δὲν παρητήθησαν, διότι εἰς
τοὺς σοφοὺς τῶν ἐκκλησιῶν οἰκονόμους, κατὰ τὰς ἀποστολικὰς διδασκα-
λίας, ὅπου προσιάζονται νὰ γίνονται ὅλα πρὸς οἰκοδομὴν ἀναγκαίως ἀπὸ
τοὺς ἡγουμένους ἐν ἀγίῳ Πνεύματι. Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ τὴν Πελοπόν-
νησον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ Μητροπόλει Παλαιῶν Πατρῶν, πλησίον τῆς
χώρας Γαστούνης καὶ πλησίον τοῦ βασιλικοῦ καὶ ἡμετέρου σταυροπη-
γιακοῦ μοναστηρίου τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου
Μαρίας, ὅπου ὀνομάζεται τῆς Βλαχέρνης, εὕρεσκειται ἱερὸν καὶ σεβά-
σμιον ἐνοριακὸν μοναστήριον ἐπονομαζόμενον καὶ αὐτὸ τῆς ἀγίας Ἐλεού-
σης, ἔχοντας καὶ ἄλλα παρεκκλήσια εἰς τὸ νησί τῆς Κανκαλίδας τὴν ἐκκλη-
σίαν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναλήψεως μετὰ ἀμπε-
λίων αὐτῆς καὶ μερικῶν ὑποσταιτικῶν καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγίου Νι-
κολάου εἰς τόπον λεγόμενον Ἀρκούδη, τὸ ὅποιον πρότερον ἐπέρονα μὲ
ἀνεσιν καὶ αὐτάρκειαν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ ταῖς μεταβολαῖς καὶ χρονικαῖς
περίστασις τοῦ καιροῦ, ἔστρωτας νὰ ὑστερήθῃ ἀπὸ τὰ πρωτύτερά του

κτήματα και εισοδήματα, εις πενίαν και πτωχείαν πολλήν εκατήντησε
 και με πολλήν σινοχώριαν και ένδειαν τών αναγκαίων εύρίσκειται, δει-
 νῶς κατατρυχόμενον και ταλαιπωρούμενον και χροιαζόμενον μάλλον
 40 έλευθερίας και άνέσεως από την σιαυροπηγιακήν φιλοτιμίαν, όθεν έσιων-
 τας να εκινδύνευε τα καταστήση εις τελείαν ερήμωσιν και άφανισμόν,
 ύστερούμενον ώς είπομεν από την πατριαρχικήν φιλοτιμίαν και διαφέν-
 τευσιν εις όλον τό ύστερον, οί όλίγοι όσιώτατοι πατέρες όπου ένασκούν-
 ται εις αυτό, άντάμα με τούς όλόγυρα έγχωρίους Χριστιανούς, έσιωντας
 να έστοχάσθησαν την ερήμωσιν όπου εύρίσκειο και τόν άφανισμόν όπου
 45 κατ' όλίγον έφοβέριζε να συμβή εις τό μοναστήριον τούτο, με γνώμη
 και με είδησιν του κατὰ τόπον άρχιερέως ιερωτάτου Μητροπολίτου Πα-
 λαιών Πατρών, ύπερίμου και έξάρχου πάσης 'Αχαΐας, έν άγίω Πνεύ-
 ματι άγαπητοῦ ήμῶν άδελφοῦ και συλλειτουργοῦ κυρ Δανιήλ, καθώς
 50 έγνωρίσαμεν από τό ένυπόγραφον γράμμα της αυτού ιερότητας, όπου
 έφέρθη και έφανερώθη εις ήμῶς, μήν ύποφέροντας να βλέπη αυτό ήμε-
 λημένον, προστρέχοντας με θερμότητα και με μεγάλην παράκλησιν και
 ίκεσίαν εις την καθ' ήμῶς μεγάλην του Χριστοῦ εκκλησίαν, ώσαν να
 55 έτρεχον εις κοινόν και γαλήνιον λιμένα, δια έλευθερίαν και άπολύτρω-
 σιν τών πολλῶν τους δυστυχιῶν και δια την ιδίαν τους άρμονίαν και
 διαφύλαξιν, έδεήθησαν να βοηθήσωμεν εις αυτούς και εις την ιερὰν
 αυτών μονήν κατὰ τό παλαιόν έθος της πατριαρχικής φροντίδος και
 προσσιασίας του καθ' ήμῶς άποστολικοῦ και οίκουμενικοῦ Θρόνου και
 να ενώσωμεν και να προσηλώσωμεν αυτό με τό παλαιόν ιερόν καθολι-
 κόν και σεβάσιμον μοναστήριον της 'Υπεραγίας ήμῶν Θεοτόκου της
 60 Βλαχέρνης, όπου από παλῶν καιρῶν έτυχε να φιλοτιμηθῆ εις τοιαύτην
 σιαυροπηγιακήν άξίαν και να άνταμωθῆ με αυτό ώς μέρος προ τό όλον
 και να έχη την δύναμιν και την σύστασιν στερεὰν και άμειάθετον και
 να είναι και να νομίζεται μετόχιον του καθολικοῦ μοναστηρίου τούτου,
 τῶν όποίων την παράκλησιν ώσαν όπου είναι εύλογος και [.....] όπου
 65 άποβλέπει εις θεάρεστον σκοπόν, έσιωντας να έδέχθημεν με ίλαρότητα,
 ώσαν [.....] και δια πολλήν φροντίδα την στερέωσιν τῶν ιερῶν μοναστη-
 ρίων και την σύστασιν και καλλιτερωσύνην, άποφασίζομεν να επινεύ-
 σωμεν και να κλίνωμεν εις τας παρακλήσεις τους. Δια ταύτην την άφορ-
 μήν γράφοντες άποφασίζομεν συνοδικῶς άντάμα με τούς ύπερίμους και
 70 ιερωτάτους άρχιερεῖς όπου είναι όλόγυρά μας, τούς έν άγίω Πνεύματι
 άδελφούς και συλλειτουργούς οτι έπρορρηθησαν, έν τῇ έπαρχία Παλαιών
 Πατρῶν ή ιερὰ και σεβασμία μονή της 'Υπεραγίας ήμῶν Θεοτόκου της
 'Ελεούσης, άντάμα με τα παρεκλήσια και μετόχια και τόπους και τα
 λοιπά άποκτήματα και πράγματα και άφιερῶματά του κινήτὰ και άκί-

νητα μὲ ὄσα ἔχει τώρα καὶ μὲ ὄσα Θεοῦ θέλοντος ἀποκτήσῃ ὕστερα, νὰ 75
 ἤθελε εἶναι προσηλωμένη καὶ ἀνταμωμένη μετ' αὐτοῦ ἀναλόγως, καθὼς
 εἶναι τὸ ὄλον μὲ τὸ μέρος καὶ ἡ κεφαλὴ μὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος, οὕτως
 ἔλευθέρα, χωρὶς κανένα δόσιμον καὶ ἀκαταπάτητος καὶ ἀπείρακτος
 ἀπὸ κάθε πρόσωπον ἱερωμένον ἢ λαϊκόν καὶ νὰ μὴν εἶναι ὑποκειμένη, 80
 καθὼς εἶναι ἡ σταυροπηγιακὴ μονὴ Βλαχέρης, παρὰ εἰς μοναχὸν τὸν
 καθ' ἡμᾶς πατριαρχικὸν θρόνον καὶ ἀπὸ αὐτὸν μόνον νὰ προστατεύηται
 καὶ νὰ κρίνεται καὶ νὰ κυβερνᾶται, μνημονευομένου εἰς αὐτὴν πάντοτε
 τοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ποτὲ ἄδειαν μήτε ὁ κατὰ 85
 τόπον ἀρχιερεὺς, μήτε ἄλλος τινὰς τελείως νὰ ἐναντιώνεται εἰς αὐτήν, νὰ
 ἐνοχλῇ καὶ νὰ πειράζῃ εἰς τὴν μονήν, ὅπου εἶναι μετόχιον τῆς σταυρο-
 πηγιακῆς μονῆς Βλαχέρης καὶ τὰ μετόχια καὶ πράγματα αὐτῆς καὶ τοὺς
 πατέρες ὅπου ἐνασκοῦνται εἰς αὐτήν καὶ ἐκεῖνοι ὅπου μέλλουν νὰ προση-
 λωθοῦν εἰς αὐτήν καὶ νὰ ζητῇ ἀπὸ αὐτοὺς πολὺ ἢ ὀλίγον, μὴν πιάνοντας
 τελείως τὰ πράγματα καὶ τὰ ἀφιερῶματά της, ἀλλὰ νὰ εἶναι ἔλευθέρα 90
 καὶ ἀνενόχλητος καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἀσύδοτος καὶ ἀπείρακτος. Καὶ οἱ
 πατέρες ὅπου ἐνασκοῦνται εἰς αὐτήν χρεωστοῦσιν νὰ ἀπεροῦν κοινο-
 βιακῶς καὶ μὲ σωφροσύνην καὶ μὲ εὐταξίαν νὰ πολιτεύονται καὶ νὰ
 φροντίζουσιν ἅπασαν τὴν μοναστηριακὴν ζωὴν καὶ τὴν αὐξήσιν καὶ προ-
 κοπήν τῆς ἱεράς μονῆς ταύτης, μὴ ἐνοχλουμένοι ἢ πειραζόμενοι ἀπὸ τινὰ 95
 μήτε ἀπὸ τὸν κατὰ τόπον ἀρχιερέα, μήτε ἀπὸ κανένα ἄλλο πρόσωπον
 ἱερωμένον ἢ λαϊκόν, ἀλλὰ ἔχοντες χρῆσιν χειροτονίας νὰ ἔχουν τὴν ἄδειαν
 νὰ προσκαλοῦσιν ὅποιον θελήσουν ἀπὸ τοὺς πλησιοχώρους ἀρχιερεῖς
 διὰ νὰ κάνοιν τὰς χειροτονίας τους μὲ κανονικὴν παρατήρησιν, ὡς νεό-
 μισται, καὶ ὅταν εἶναι ὕστερημένοι ἀπὸ ἡγούμενον νὰ ἔχῃ τὴν ἄδειαν 100
 ὁ καθολικὸς ἡγούμενος τῆς Βλαχέρης μὲ τὴν ἐκλογὴν τῶν πατέρων νὰ
 ἀποκαταστήνῃ ἕνα ἀπὸ τὴν συνοδίαν ἐκεῖνου ὅπου φανῇ ἄξιος. Ἐδώσα-
 μεν δὲ τὴν ἄδειαν εἰς τὸν καθολικὸν ἡγούμενον τῆς Βλαχέρης νὰ κουρεύῃ
 μοναχοὺς καὶ καλογραῖας ὅπου θελήσουν νὰ μονάσουν εἰς αὐτὰ τὰ ἱερά
 μοναστήρια. Καὶ ὅποιος τὸ ποτὲ καὶ ἂν θελήσῃ νὰ διασείσῃ καὶ νὰ ἀνα-
 τρέψῃ τὴν σταυροπηγιακὴν αὐτῶν ἔλευθερίαν, νὰ ἐνοχλήσῃ καὶ νὰ πει- 105
 ράξῃ μὲ κάθε λογῆς τρόπον ἢ τὴν ρηθεῖσαν μονήν ἢ τοὺς ἐν αὐτῇ πα-
 τέρας, φερόμενος ἐνάτιος εἰς τὴν παροῦσαν ἡμῶν συνοδικὴν διάταξιν
 καὶ τολμήσῃ νὰ φέρῃ δουλείαν τινὰ ἢ βλάβην καὶ ζημίαν εἰς τὴν εἰρη-
 μένην σεβασμίαν μονήν, ὁ τοιοῦτος ἀπὸ ὅποιαν τάξιν καὶ βαθμὸν ἤθελε
 εἶναι, νὰ εἶναι ἀφωρισμένος παρὰ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος καὶ 110
 κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ ἄλιος μετὰ θάνατον καὶ ὑπόδικος ἐν
 ὄλαις ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀρχαῖς. Ὅθεν εἰς παράστασιν καὶ
 ἀσφάλειαν παντοεινήν, ἔγινε τὸ παρὸν πατριαρχικὸν σιγγιλιῶδες ἐκ

μεμβράνης γράμμα και ἐδόθη εἰς τὴν μονὴν τῆς Παναγίας Βλαχερνῆς ἐν ἔτει ,αψμα' 'Ιουλίω β' Ἰνδικτιῶνος δ'.

† Παῖσιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος	† Ὁ Νικομηδείας Θεοφάνης
† Ὁ Νικαίας Καλλίνικος	† Ὁ Χαλκηδόνος Καλλίνικος
† Ὁ Νεοκαισαρείας Νικόδημος	† Ὁ Λαρίσης Ἰάκωβος
† Ὁ Φαροῶν Γαβριήλ	† Ὁ Λακεδαιμονίας Παρθένιος
† Ὁ Μεσημβρίας Γρηγόριος	† Ὁ Ζανκλιβερίου Μακάριος
† Ὁ Ἀγχιάλου Παρθένιος	† Ὁ Μελενίκου Ἰωακείμ.

Ὅπως σημείωσα καὶ πρὸ πάνω, τὸ σιγίλλιο τοῦ Παῖσιου δὲν βρίσκεται στὸ πρωτότυπο, ἀλλὰ ἀντιγραμμένο ἀπὸ τὸν Γαβριήλ στὸν κητορικὸ κώδικα τῆς Μονῆς τοῦ 1835. Τὸ φρασιτικὸ του ὕψος — ἀπλὴ γλώσσα τῶν προεπαναστατικῶν χρόνων — δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι πλαστό. Καὶ ὅμως εἶναι γνησιότατο, γιατί στὸ πρὸ κάτω καταχωρούμενο ὅμοιο τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' γίνεται ρητὴ μνεία του (στ. 20). Πρόκειται λοιπὸν γιὰ μετάφραση ἀπὸ τὸ γνήσιο πρωτότυπο, ὅπως καὶ δηλώνει καὶ τὸ σημειούμενο ἀπὸ τὸν ἀντιγραφέα Γαβριήλ στὴν ἀρχὴ τοῦ σιγιλίου: «ἴσον τοῦ καθολικοῦ σιγγιλιώδους γράμματος». Ἄλλωστε εἶναι γνωστὴ ἡ ὑπαρξὴ καὶ ἄλλων ἀντιγράφων σιγγιλλίων σὲ μετάφραση¹, πρὸ σκοπὸς τους εἶναι ἡ ἐκλαίκευσή τους, ὥστε νὰ καταστοῦν κατανεητὰ ἀπὸ τοὺς ἀπλοῦκοὺς μοναχοὺς καὶ λαϊκοὺς².

Ὁ ὅλος πρόλογος τοῦ σιγγιλίου³ ἐμιλεῖ γιὰ τὴν ὑποχρέωση τῶν προκαθημένων τῆς Ἐκκλησίας νὰ συντρέχουν καὶ νὰ ἐνισχύουν τὰ μοναστήρια καὶ προλείπει τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν ἀποφασίζομένη δι' αὐτοῦ ἐνταξὴ στὴν μονὴ Βλαχερνῶν τοῦ ἐνοριακοῦ μοναστηρίου τῆς Ἐλεούσης τῆς Ἡλείας, πρὸ εἶναι χτισμένο στὸ ἄλλο (νότιο) ἄκρο τοῦ Χελωνάτα. Φαίνεται ὅτι τὴν ἐποχὴ αὐτὴ (1740), ἢ βορείως τοῦ Πηνειοῦ Ἡλεία ὑπήγετο στὴν Μητρόπολη Παλαιῶν Πατρῶν. Τοῦτο τὸ πιστοποιοῦν τὰ ἀκόλουθα: α) στὸ παραπάνω σιγγίλιο τοῦ Διονυσίου ἡ γεωγραφικὴ τοποθέτηση τῆς μονῆς Βλαχερνῶν δρίζεται: «κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἐπισκοπῆς Ὠλένης...» (στ. 10) ἐνῶ ἐδῶ: «ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ Μητροπό-

¹ Τὰς Γριτσοπούλου, Πατριαρχικὰ γράμματα ὑπὲρ τῆς μονῆς Φιλοσόφου. Ἐπ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 26 (1956) 217.

² Τοῦτο ὑποστηρίζει καὶ ὁ Γριτσόπουλος ἑ.ἀ. 221.

³ Τὸ 1/4 τοῦ ὅλου κειμένου. Τὸ κύριο θέμα ἀρχίζει ἀπὸ τὴν φράση: Ἐπειδὴ λοιπὸν κατὰ τὴν Πελοπόννησον...

λει Παλαιῶν Πατρῶν...» (στ. 25), ὅπως ἐπίσης καὶ στὸ παρακάτω τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' (1798): «ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παλαιῶν Πατρῶν...» (στ. 19). β) Καὶ στὸν κώδικα τῆς Παναγίας τῆς Λεχαινίτισσας¹ καὶ στὸν κώδικα τῆς μονῆς Βλαχερνῶν ὑπάρχουν θεωρήσεις καὶ ἀπολογισμοὶ ἢ ἐλεγχοὶ διοικητικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ τῆς περιόδου 1800-1820 ὑπογραφόμενοι ὄχι ἀπὸ τὸν κατὰ χώραν Ἐπίσκοπο Ὡλένης, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Π. Πατρῶν ἢ τὸν πρωτοσύγκελλό του.

Ἄρα δὲν εἶναι ἀσχετα ὄλα αὐτὰ μὲ τὰ ἱστορούμενα ἀπὸ τὸν Στ. Θωμόπουλο γιὰ ἀνώμαλες ἐπεμβάσεις τοῦ τότε μητροπολίτου Π. Πατρῶν Δανιὴλ στὰ τῆς Ἐπισκοπῆς Ὡλένης γύρω στὰ 1740². Ἐπίσης δὲν δικαιολογοῦνται οἱ ἀναφερόμενοι στὸ σιγίλλιο λόγοι (στ. 35-39) κατὰ «γνώμην καὶ εἶδησιν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως... κυρ Δανιὴλ» (στ. 46-48), ὅτι δηλαδὴ ἐπαπειλεῖ τὸ ἕως τότε ἐνοριακὸ μοναστήρι τῆς Ἐλεούσης «τελεῖα ἐρήμωσις καὶ ἀφανισμὸς» (στ. 40), ἀφοῦ τὸν προηγούμενο μὲν χρόνον ἀνοικοδομήθηκε ἡ ἐκκλησίᾳ του κατὰ μιὰ σωζομένη καὶ σήμερα στὴν μονὴ Ἐλεούσης ἐπιγραφή³. Τέλος τυχὸν ἐσφαλμένη ἀνγγραφὴ τοῦ ἔτους τοῦ σιγίλλιου στὸ ἀντίγραφο ἀποκλείεται, γιὰ τὸν διασωθέντα προεπαναστατικὸ κώδικα τῆς Βλαχέρνας στὸ φ 29 β' σημειώνεται: «1741 Ἰουλιος αφιεροθι τὸ μοναστηρι τις Ελεουσας με ωλα του τα παρακλισια ις το μοναστηρι μας τουτο τις κირιας βλαχερνας δια να το φτιασι κε να το εχι μετοχι τις σινγγιλιον πατριαρχιακον να το εξουσιαζι εονιος ις το ωπιον θελι διοριζετε ηκονομος δια να κιβερνα τα εκι πραγματα απο το μοναστηρι μας τουτο κε εδιορισαμε προς το παρον τον παπα δοροθεον δια ηκονομον κε εστο ις ενδιξιν ιγονμενος τις βλαχερνας γερασιμος ιερομοναχος» καὶ συνέχεια «1748 γεναριου 20 απεθανε ο ανοθεν δοροθεος κε εδιορισαμε το παπα νεοφιτων δια ηκονομον τις ελεουσας»⁴. Πράγματι ἔκτοτε ἡ Ἐλεοῦσα παρέμεινε καὶ μὲνει ἕως σήμερα μετόχι τῆς Βλαχέρνας.

Γ ΣΙΓΙΛΛΙΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε' (1798)

**Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

|¹ Ὅσα μὲν κατὰ τοὺς θείους θεσμοὺς καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστο-

¹ Ντίν Ψυχογιῶ, ἔ.α. σελ. 21-25.

² Στ. Θωμοπούλου, Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν, Πάτρις² 1950, 566, ὕποσ. 2.

³ Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἔξης: ΑΨΜ. Μαρτίου ᾠκοδομήθη ὁ οἶκος οὗτος ἀπὸ ἐξόδου τοῦ τιμιωτάτου κυρ Γεωργίου Τεργηλῆ ἡγουμενεύοντος παπα Δανιὴλ Γαλάνη. *18ε Ἡλειακὰ 4-5 (1953) 62. Γ. Παπανδρέου, ἔ.α. σελ. 195.

⁴ *18ε Ἡλειακὰ 4-5 (1953), 58 (Ἡλειακὸν Ἀρχεῖον), ὅπου καταχωρίζονται

λικούς και συνοδικούς κανόνες τυγχάνει διακυβερνώμενα, πολλήν ἔχουσι τὴν χάριν παρὰ Θεοῦ καὶ τὸ ἔλεος μέγιστον κτλ. . . . . |¹⁸ Ὡς καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παλαιῶν Πατρῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τῆς Ὑπεραγίας |²⁰ δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου Βλαχέρνης, πλησίον τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας Ἐλεούσης. Ἐνεφανίσθη δὲ ἤδη ἡμῖν πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα τοῦ ἀοιδίμου ἐν Πατριαρχαίς Παΐσιου, δηλωτικὸν ὅτι τὸ μοναστήριον τῆς Ἐλεούσης |²¹ ἦν ἀνέκαθεν ἐνοριακόν, ἔχον καὶ ἕτερα παρεκκλησία καὶ εἰς τὸ νησί τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Κανκαλίδα, τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀναλήψεως μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἀμπελίων καὶ μερικῶν ὑποσιναιτικῶν καὶ τὴν ἐκκλησίαν |²² τοῦ ἁγίου Νικολάου Ἀρκούδη ἐπιλεγομένην καὶ ὅτι κινδυνεῦον τότε ἀφανισθῆναι, δι' ἐνυπογράφου γράμματος τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως Παλ. Πατρῶν μακαρίτου Δανιήλ, ἐγένετο σιαυροπήγιον καὶ μειόχιον τοῦ μοναστηρίου Βλα|²³ χέρνης καὶ ἀποφηνάμενον ἵνα καὶ τοῦ λοιποῦ τὸ μετόχιον τοῦτο καὶ τὸ δεσπόζον αὐτοῦ μοναστήριον τῆς δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου μετὰ πάντων τῶν κτημάτων αὐτοῦ ὑπάρχωσιν σιαυροπήγια. Εἰς ἀνακαίνισιν οὖν τούτων γρά|²⁴ φοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ ρηθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσιμον μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας δεσποί|²⁵ νης ἡμῶν Θεοτόκου Βλαχέρνης, πλησίον τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας Ἐλεούσης, τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παλαιῶν Πατρῶν, μετὰ τῶν ἀνωτέρω ἀπηριθμημένων παρεκκλησιῶν καὶ λοιπῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμά|²⁶ των αὐτοῦ, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, ἔκ τε τῶν ἡδη ὄντων καὶ μετέπειτα προσγενησομένων ἄν, ὡς ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ὑπάρχη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γι|²⁷ γνώσκῃται ἡμέτερον πατριαρχικὸν σιαυροπηγιακόν, ἀδούλωτον, ἀκαιπάτητον καὶ ὄλως ἀνενόχλητον παρ' οὐδενός προσώπου ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ καὶ μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ἔ|²⁸ χον καὶ τὸ προνόμιον, κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν, τὸν κατὰ καιροὺς ἐν αὐτῷ ἡγούμενον ἐν ταῖς ἐορτασίμοις ἡμέραις φορεῖν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μανδύαν, προχειριζόμενον καὶ πατερίζαν. Καὶ πρῶ|²⁹ τον μὲν ὑπάρχει ἀπηλλαγμένον πάσης ἐξαρχικῆς ἐξουσίας καὶ δεσποτείας, δεύτερον δὲ λόγῳ ὑποταγῆς ἀποδιδῶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀπαραιτήτως γρόσια πενήκοντα τρία εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ |³⁰ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ λαμβάνη ἐξοφλητικὴν ἀπόδειξιν κατὰ

καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν μονὴ Ἐλεούσας, καθὼς καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ σιγγιλλιο τοῦ Παΐσιου. Ἐπίσης Γ'. Παπανδρέου, ἔ.ἀ. σελ. 194.

τὸ ὕψος τῶν ἐπαρχιῶν. Καὶ οὕτως ἀναλαβὸν τὸ ἀρχαῖον γεγραμμένον τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας προνόμιον καὶ καλῶς διοικούμενον, ὡς μέλος γνήσιον τοῦ ⁸¹ καθ' ἡμᾶς ἀγιατάτου πατριαρχικοῦ ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὃ ἐν αὐτῷ κατὰ καιροὺς ἡγούμενος, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, οὕτω καὶ αὐτὸς γράφη ἀμέσως πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστοῦ) Μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ ἀξιῶται τῆς προ⁸²σηκούσης ὑπερασπίσεως ἐν ταῖς συμβαινούσαις χρεῖαις καὶ ὑποθέσει. Τρίτον διαφυλάττωνται καταγεγραμμένα ἐν τῷ διορισμένῳ κώδικι τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἅπαντα τὰ κτήματα καὶ ἀφιερῶματα αὐτοῦ καὶ τὰ χρέη καὶ τὸ τοῦ ἡγουμένου ⁸³ ὄνομα. Τέταρτον δὲ τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἔχειν μέντοι ἀπαράτρεπτον καὶ ἀπαράβατον, μὴ δεόμενον ποτὲ ἀνανεώσεως καὶ ἐπικυρώσεως ἐκκλησιαστικῆς. Πέμπτον μηδεὶς τοῦ λοιποῦ γίνηται ἐν αὐτῷ ἡγούμενος ἄνευ ⁸⁴ γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴν ἔχονται γνώμη κοινῇ οἱ συγκοινοβιῆται πατέρες, τότε ἀποστέλλεται παρ' αὐτῶν κοινῇ ἐνυπόγραφος καὶ ἐνσφράγιτος ἀναφορὰ περὶ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς πρὸς τὸν κατὰ ⁸⁵ καιροὺς Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ οὕτω, δι' ἐκκλησιαστικοῦ γράμματος, ἀποκαθιστῶται ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τούτου, σημειούμενον τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐν τῷ ρηθέντι κώδικι κτλ. . . .
 . . . . ⁸⁶ Ὄθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ διηρηκῆ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἡμέτερον πατρι[αρχικὸν συ]νοδικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καταστρωθὲν ⁸⁷ καὶ ἐν τῷ ἱεροῦ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χ(ριστοῦ) Μεγάλης ἐκκλησίας τῷ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ διορισθέντι καὶ ἐδόθη εἰς τὸ ρηθὲν μοναστήριον ἐν ἔτει σω[τηριῶ] ἐ[π]ιακοσιοσιῶ ἐνενηκοσιῶ ὀγδόῳ κατὰ μῆνα Μάρτιον ⁸⁸ ἐπινεμήσεως πρώτης.

† Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
 Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης

† Ὁ Ἐφέσου Σαμουὴλ	† Ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος
† Ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ	† Ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος
† Ὁ Νικαίας Καλλίνικος	† Ὁ Δέρκων Μακάριος
† Ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος	† Ὁ Προύσης Ἀνθιμος
† Ὁ Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας	† Ὁ Λαρίσης Διονύσιος
† Ὁ Εὐρίπου Ἰερόθεος.	

Τὸ σιγίλλιο σώζεται ἀκέραιο στὸ πρωτότυπο. Ἐπίσης εἶναι ἀντιγραμμένο στὸν κώδικα τοῦ 1835 τῆς μονῆς μαζί με τὸ προηγούμενο τοῦ Παΐσιου ἀπὸ τὸν Γαβριήλ. Ἐδῶ παραλείπω τοὺς στίχους 2-18 τοῦ προλόγου, καθὼς καὶ τοὺς στ. 36-49 τῆς ἐπικυρώσεως, γιὰ εἶναι πανομοιότυποι καὶ γνωστοὶ ἀπὸ πολλὰ δημοσιευμένα καὶ μὴ σιγίλλια τοῦ

ιδίου Πατριάρχου καὶ τῆς αὐτῆς χρονολογίας¹. Ἡ λευκάζουσα περγαμηνή του μαζὶ μετὰ τὴν γλωσσίδα ἔχει ὕψος 0,742 μ. καὶ χωρὶς αὐτὴν 0,660. Στὸ ἐπάνω μέρος τὸ πλάτος τῆς εἶναι 0,499, στὸ κάτω 0,531. Κάτω ἀπὸ τὴν γλωσσίδα καὶ ἀπὸ πέντε ὀπὲς τῆς κρέμεται ἡ μολύβδινη βούλα μετὰ γαλαζωπὴ δακτύλιωτη μεταξωτὴ μήρινθο, διαμέτρου 0,064 καὶ πάχους 0,004. Τὸ κείμενο διατηρεῖται σὲ καλὴ κατάστασι καὶ ἐλάχιστα ἔχει καταστροφὴ ἀπὸ σκῶρο ἢ ὑγρασία, καταλαμβάνει δὲ ὕψος 0,395 καὶ πλάτος 0,470 μ.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὅταν ὁ ἔθνομάρτυς Γρηγόριος δ' Ε' ἀνήλθε στὸν Πατριαρχικὸ θρόνον, ἐπεδίωξε τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν μοναστηριῶν. Γι' αὐτὸ ἀπέλυσε σχεδὸν πανομοιότυπα σιγίλλια πρὸς ὅλες τὰς μονὰς μετὰ τὸν αὐτὸ πρόλογον (στ. 1-19), ἀνάλογον κατὰ μὴν γεωγραφικὸν προσδιορισμὸν καὶ ἐπίσημην ἀναγνώρισίν τῆς, ἐπὶ τῇ βάσει πάντοτε προϋπαρχόντων σιγιλλίων, καὶ στερεότυπην κατόπιν ἀναγραφὴν δέκα κανονιστικῶν ἄρθρων (στ. 28-50), ὁμοίων καὶ ἀπαραλλάκτων, καὶ τέλος μετὰ τὴν στερεότυπην ἐπικύρωσιν. Τοῦτο τὸ σιγίλλιον ἐπαληθεύει τὴν ὑπαρξὴν τοῦ προηγουμένου (τοῦ Παΐσιου), ἐπικυρώνει τὴν προσήλωσιν τῆς Ἐλεούσας, καθιερώνει νὰ φορῆ ὁ ἡγούμενος κατὰ τὰς ἑορτάσιμες ἡμέρας μανδύαν ἐκκλησιαστικὴν καὶ νὰ χρησιμοποιῆ καὶ πατερίτσαν (στ. 28) καὶ ν' ἀναφέρεται ἀπ' εὐθείας στὸ Πατριαρχεῖον.

Λεσχαινά

ΝΤΙΝΟΣ Δ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ

¹ Ὁμοῖον σιγίλλιον τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου καὶ μετὰ χρονολογίαν τὴν ἴδιαν (Μάρτιος 1798) ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ μονῇ Σκαφιδιάς καθὼς καὶ ἐν τῇ μονῇ Φραγκαπηθῆματος Ἡλείας. Ἴδε ἐπίσης καὶ *Τασ. Γρηγορίου*, ἔ.δ. σελ. 229.